

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΥΠΟΑΝΑΠΤΥΞΗ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ

ΥΠΟ ΤΟΥ Κ. ΚΩΣΤΑ ΣΤΡ. ΠΑΠΑΪΩΑΝΝΟΥ

(Συνέχεια ἐκ τοῦ τεύχους 11, τόμου Η')

Στὸ ὄνομα αὐτοῦ τοῦ ὀλοκληρωτικοῦ ἐκδημοκρατισμοῦ τῶν παραγωγικῶν σχέσεων, ὁ Λένιν ἐπιτίθεται μὲ μιὰ πρωτοφανῆ βιαιότητα ἐναντίον τοῦ Kautsky πού «δὲν καταλαβαίνει ὅτι ἡ κύρια διαφορὰ ἀνάμεσα στὸν ἀσιακὸ κοινοβουλευτισμὸ καὶ τὸν προλεταριακὸ δημοκρατισμὸ συνίσταται στὸ ὅτι αὐτὸς θὰ ἐπιδιώξει ἀμέσως νὰ ξερριζώσει ὀλίτελα τὸ γραφειοκρατισμὸ» (1). Ἄν πιστέψουμε τὸν Λένιν, ὁ Kautsky κατέχεται ἀπὸ ἓνα «θρησκευτικὸ δέος» μπρὸς στὸ γραφειοκρατικὸ κράτος. Καὶ τοῦτο, γιὰτὶ ὁ Kautsky πίστευε ὅτι, ἀκόμα καὶ μέσα στὰ πλαίσια ἐνὸς σοσιαλιστικοῦ καθεστώτος,

«Θὰ ὑπάρχουν πάντοτε ἐπιχειρήσεις πὸν δὲν μποροῦν νὰ λειτουργήσουν χωρὶς μιὰ γραφειοκρατικὴ ὀργάνωση, ὅπως π.χ. οἱ σιδηρόδρομοι. Στὶς περιπτώσεις αὐτές, ἡ δημοκρατικὴ ὀργάνωση θὰ μπορεῖ νὰ πάρει τὴν ἀκόλουθη μορφή: οἱ ἐργάτες θὰ ἐκλέξουν ὀρισμένους ἀντιπροσώπους, πὸν θ' ἀποτελέσουν ἓνα εἶδος κοινοβουλίου, στὸ ὁποῖο θ' ἀνατεθεῖ τὸ ἔργο τοῦ ἐλέγχου τοῦ γραφειοκρατικοῦ μηχανισμοῦ καὶ τοῦ προσδιορισμοῦ τῶν συνθηκῶν ἐργασίας» (2).

Ἐνα τέτοιο «μινιμαλιστικὸ» πρόγραμμα ἐργατικοῦ ἐλέγχου (πού, ὅπως ἔδειξε ἡ ἀγγλικὴ καὶ κυρίως ἡ σουηδικὴ πείρα, δὲν μπορεῖ νὰ πραγματοποιηθεῖ παρὰ μόνον σὲ ἐξαιρετικὰ προηγμένες χώρες, καὶ προϋποθέτει μιὰ μακρόχρονη ἄσκηση κι' ἓνα ἐνδιαφέρον τῶν ἐργατῶν γιὰ τὴν παραγωγή, πὸν δὲν εἶναι καθόλου ἐκ τῶν προτέρων βέβαιο καὶ μόνιμο) δὲν ἱκανοποιεῖ διόλου τὸν Λένιν: «Αὐτὴ ἡ ἀντίληψη εἶναι λανθασμένη καὶ ἀποτελεῖ μιὰ ὀπισθοδρόμηση σχετικὰ μὲ τὶς ἰδέες, πὸν ἡ Commune ἐνέπνευσε στὸν Μὰρξ καὶ τὸν "Ἐνγκελς"» (3). Κατ' ἀρχὴν, παρατηρεῖ ὀρθότατα ὁ Λένιν, ἡ ἀναγκαιότητα μιᾶς γραφειοκρατικῆς διαχείρισης δὲν ἐκδηλώνεται μόνον στὴν ὀργάνωση τῶν σιδηροδρόμων, ἀλλὰ ἐπιβάλλεται «σ' ὅλες τὶς ἐπιχειρήσεις τῆς μοντέρνας βραδείας βιομηχανίας». Σ' ὅλους τοὺς κλάδους τῆς μεγάλης παραγωγῆς, ἡ περιπλοκότητα τῆς τεχνικῆς καὶ τῆς ὀργάνωσης εἶναι τέτοια, ὥστε εἶναι ἀδύνατο νὰ λειτουργήσουν χωρὶς ἓνα εἰδικευμένο διευθυντικὸ μηχανισμὸ. Αὐτό, ὅμως, δὲν σημαίνει διόλου ὅτι πρέπει ν' ἀπαρνηθοῦμε τὸ ἰδεώδες τῆς ἐργατικῆς διαχείρισης: «Εἶναι αὐτονόητο, λέει ὁ Λένιν, ὅτι σ' ὅλες αὐτὲς τὶς ἐπιχειρήσεις, οἱ ἐρ-

1) Λένιν: *Τὸ κράτος καὶ ἡ ἐπανάσταση*, ἔνθ. ἀν. II, 253—4.

2) Karl Kautsky: *Bernstein und das sozialdemokratische Programm 1899*, σελ. 158. Λένιν: ἔνθ' ἀν. II, 252.

3) Λένιν: αὐτ. II, 252.

γάτες θὰ ἐκλέξουν τοὺς ἀντιπροσώπους τους πὸν θὰ σχηματίσουν ἓνα «εἶδος κοινοβουλίου» [...]. Ἄλλὰ τὸ οὐσιῶδες εἶναι διὰ αὐτὸ τὸ «εἶδος κοινοβουλίου» δὲν θὰ ἀρκεστεῖ νὰ ὀρίζει τὸ καθεστῶς τῆς ἐργασίας καὶ νὰ ἐλέγχει τὸν γραφειοκρατικὸ μηχανισμό, ὅπως τὸ φαντάζεται ὁ Kautsky, πὸν ἡ σκέψη του δὲν ξεπερνάει τὰ ὄρια τοῦ ἀστικοῦ κοινοβουλευτισμοῦ» (1).

Κατὰ τὸν Λένιν, ὁ συλλογικὸς διευθυντικὸς ὀργανισμὸς, πὸν θ' ἀντικαταστήσει τὴν ἀτομικὴ θέληση τοῦ καπιταλιστῆ, δὲν θὰ εἶναι γραφειοκρατικὸς, οὔτε ἀπὸ τὴν ἄποψη τῆς λειτουργίας του, οὔτε ἀπὸ τὴν ἄποψη τῆς διάρθρωσής του :

«Βέβαια, στὸ σοσιαλιστικὸ καθεστῶς, ἓνα εἶδος «κοινοβουλίου», πὸν θ' ἀποτελεῖται ἀπὸ ἀντιπροσώπους τῶν ἐργατῶν, θὰ καθορίζει τὸ καθεστῶς τῆς ἐργασίας καὶ θὰ ἐλέγχει τὸν μηχανισμό. Ἄλλὰ αὐτὸς ὁ μηχανισμὸς δὲν θὰ εἶναι «γραφειοκρατικὸς». Κατακτώντας τὴν πολιτικὴ ἐξουσία, οἱ ἐργάτες θὰ συντρίβουν ὅλο τὸν παλαιὸν γραφειοκρατικὸ μηχανισμό, θὰ τὸν κατεδαφίσουν συθέμελα καὶ θὰ τὸν ἀντικαταστήσουν μ' ἓνα νέο μηχανισμό. Γιὰ νὰ ἐμποδίσουν τοὺς ὑπαλλήλους αὐτοῦ τοῦ νέου μηχανισμοῦ νὰ γίνου ν γραφειοκράτες, οἱ ἐργάτες θὰ πάρουν τὰ μέτρα πὸν ὁ Μάρξ καὶ ὁ Ἐνγκελς ἔχουν λεπτομερῶς μελετήσει: 1) Ὅλοι οἱ ὑπάλληλοι θὰ εἶναι αἰρετοὶ καὶ ἀνακλητοὶ σὲ κάθε στιγμή, 2) ὁ μισθὸς τους δὲν θὰ εἶναι ἀνώτερος ἀπὸ τὸν ἐργατικὸ, 3) θὰ παρθῶν ἀμέσως τὰ κατάλληλα μέτρα, ὥστε ὅλοι νὰ γίνου ν γιὰ λίγο καιρὸ «γραφειοκράτες», ἔτσι πὸν κανένας δὲν θὰ μπορεῖ νὰ εἶναι «γραφειοκράτης».

Εὐκόλα καταλαβαίνει κανεὶς πιὸ ἦταν τὸ θανάσιμο ἀμάρτημα τοῦ Kautsky : δὲν καταλάβαινε ἀπολύτως καθόλου τὴ διαφορὰ πὸν ὑπάρχει ἀνάμεσα στὸν ἀστικὸν κοινοβουλευτισμὸν, πὸν ἐνώνει τὴ δημοκρατία καὶ τὴν γραφειοκρατία, καὶ τὸν προλεταριακὸν δημοκρατισμὸν, πὸν θὰ πάρει ἀμέσως τὰ μέτρα πὸν ἀπαιτοῦνται γιὰ τὸ ξερρίζωμα τοῦ γραφειοκρατισμοῦ, καὶ πὸν θὰ κατορθώσει μάλιστα νὰ ὀλοκληρώσει αὐτὰ τὰ μέτρα καὶ νὰ τὰ κάνει ν' ἀπολήξουν στὴν πλήρη κατάλυση τοῦ γραφειοκρατισμοῦ» (2) !

Μιά τέτοια «λύση» τοῦ προβλήματος τῆς γραφειοκρατίας κάνει ἀδύνατη τὴν πιὸ στοιχειώδη κατανόηση τῶν βασικῶν του δεδομένων : ὅπως θὰ δοῦμε, αὐτὴ ἡ δογματικὴ, ἀφηρημένη ἄρνηση τοῦ κράτους, ὅπου οἱ παραπομπὲς στὸν Marx, τὸν Engels καὶ τὴν Commune τοῦ 1871 παίρνουν τὴν ὄψη ἀδιάσειστων ἐπιχειρημάτων, δὲν ἔπαιξε μικρὸ ρόλο στὴ δημιουργία τοῦ ὀλοκληρωτισμοῦ. Ἡ παραμικρότερη ἐπαφή μὲ τὰ πράγματα ἐπρόκειτο νὰ δείξει τὴν κενότητα αὐτῆς τῆς παιδαριώδους πολιτικῆς καὶ κοινωνικῆς φιλοσοφίας. Καὶ καθὼς ἡ ἐξουσία ἔχει τὴ δική της λογικὴ, πὸν ἔχουμε κάθε λόγο νὰ πιστεύουμε διὰ εἶναι στοὺς ἀντίποδες τῆς ροδαλῆς αὐτῆς εἰκονογραφίας, τὸ μπολσεβικικὸν κόμμα κατόρθωσε, μέσα σ' ἓνα ἐκπληκτικὰ σύντομο χρονικὸ διάστημα, νὰ πραγματοποιήσῃ τ' ἀκριβῶς ἀντίθετα ἀπ' αὐτὰ πὸν εἶχε ὑποσχεθεῖ. Ζητώντας τὸν πλήρη ἐκδημοκρατισμὸν τῶν παραγωγικῶν σχέσεων, τὸ μπολσεβικικὸν κόμμα κατέληξε νὰ ἐπαναφέρει στὰ ἐργαστάσια τὸ δεσποτικὸν καθεστῶς πὸν ἐπικρατοῦσε

1) Λένιν : αὐτ. II, 253.

2) Λένιν : ἐνθ. ἀν. II, 254.

στις πιό μαύρες ώρες τής καπιταλιστικής πρωτόγονης συσσώρευσης τοῦ κεφαλαίου.

Στὸ τέλος τοῦ ἐπόμενου κεφαλαίου θὰ δώσουμε μιὰ εἰκόνα τῶν παραγωγικῶν σχέσεων ὅπως διαμορφώθηκαν κατὰ τὴ διάρκεια τῆς σταλινικῆς περιόδου. Ἀλλὰ γιὰ νὰ καταλάβουμε τὸ πῶς καὶ γιατί ἡ σταλινική γραφειοκρατία βγαίνει *ἄμεσα* μέσα ἀπὸ τὴ λενινιστικὴ ἄρνηση τῆς γραφειοκρατίας, τὸ καλύτερο ποῦ ἔχουμε νὰ κάνουμε εἶναι νὰ ἐπιστρέψουμε στὸ *Κράτος καὶ ἡ Ἐπανάσταση* καὶ νὰ δοῦμε τί εἴδους αὐταπάτες βρίσκονται στὴ βάση τῆς πολιτικῆς φιλοσοφίας τοῦ Λένιν.

49. Ὁ Λένιν: ἀπὸ τὸν «ἐπιστημονικὸ σοσιαλισμὸ» στὴν οὐτοπία

Καμιὰ ἐπαναστατικὴ ἰδεολογία δὲν μπορεῖ νὰ πετύχει ἂν δὲν περιέχει ἓνα κόκκο οὐτοπίας. Ὁ ἐπαναστάτης ἔχει ἀνάγκη τὴν οὐτοπία γιατί χωρὶς αὐτὴν δὲν θάχε κανένα λόγο νὰ ριψοκινδυνέψει τὴ ζωὴ του. Χρειάζεται τὴν οὐτοπία, ὅπως ὁ μεταρρυθμιστὴς χρειάζεται τὴ νηφάλια καὶ θετικὴ σκέψη, ποῦ εἶναι ἡ μόνη ποῦ μπορεῖ νὰ δικαιώσει τὴν κατὰ τὰ ἄλλα πεζὴ του δραστηριότητα. Γι' αὐτὸ ἴσως ἡ κοινωνία κρίνει μὲ αὐστηρότητα τὸ μεταρρυθμιστὴ ποῦ δὲν πραγματοποίησε τὸ πρόγραμμά του, ἐνῶ δίνει ἄφεση ἁμαρτιῶν στὸν ἐπαναστάτη ποῦ δὲν τήρησε τίς χιλιαστικὲς ὑποσχέσεις, ποῦ περιβάλλουν τίς πραγματικὲς διεκδικήσεις τῆς τάξης ποῦ καθοδηγεῖ.

Αὐτὸ ποῦ εἶναι ἀξιοσημείωτο στὴν περίπτωση τοῦ Λένιν καὶ τῶν συντρόφων του, εἶναι ὅτι τὸ σοσιαλιστικὸ τους πρόγραμμα δὲν περιεῖχε παρὰ *μόνο* οὐτοπία, ὅτι ἡ οὐτοπία ἐξαντλεῖ ὅλη τους τὴν πολιτικὴ σκέψη, ὅτι τὸ μόνο μέρος τοῦ προγράμματός τους, ποῦ μπόρεσαν νὰ πραγματοποιήσουν, ἦταν αὐτὸ ποῦ *δὲν ἀφοροῦσε τὸ σοσιαλισμὸ*, ἀλλὰ ζητοῦσε ἀπλῶς νὰ ἱκανοποιήσει τίς ἄμεσες διεκδικήσεις τῶν μαζῶν: Εἰρήνη καὶ Γῆ. Ἀλλὰ ἡ εἰρήνη δὲν ἔλυνε τὸ ζήτημα τοῦ σοσιαλιστικοῦ μετασχηματισμοῦ τοῦ κράτους καὶ τῆς οἰκονομίας. Καὶ τὸ ἀγροτικὸ πρόγραμμα τοῦ Λένιν δὲν ἦταν καν τὸ δικό του πρόγραμμα: ἦταν τὸ πρόγραμμα τῶν *σοσιαλεπαναστατῶν*, ποῦ ἀποτελοῦσαν τὸ κόμμα ποῦ πλειοψηφοῦσε στὴν ὕπαιθρο. Ἡ ἐπανάσταση στὴν ὕπαιθρο ἦταν ἡ ἀναγκαῖα προϋπόθεση τῆς ἐπιτυχίας καὶ τῆς σταθεροποίησης τῆς ἐπανάστασης στίς πόλεις, καὶ γι' αὐτὸ ἡ υἱοθέτηση τοῦ σοσιαλεπαναστατικοῦ προγράμματος, παρ' ὅλες τίς διαμαρτυρίες τῶν «ὀρθόδοξων» μπολσεβίκων (1), ἦταν μιὰ ἀκόμα ἐπαλήθευση τῆς στρατηγικῆς ἰδιοφυίας τοῦ Λένιν. Ἄλλοι, ἐκτὸς ἀπὸ τὸ ὅτι ἡ «συμμαχία» τοῦ μπολσεβικισμοῦ μὲ τὴν ἀγροτικὴ μεταρρύθμιση ἦταν ἀπὸ τὴ φύση τῆς προσωρινῆς (2), ἡ κοινωνικὴ βάση τῆς μπολσεβικικῆς ἐξουσίας ἦταν οἱ βιομηχανικοὶ ἐργάτες: ἡ ἐπιτυχία ἢ ἡ ἀποτυχία τῆς «δικτατορίας τοῦ προλεταριάτου» εἶναι λοιπὸν ἡ λυθία λίθος, τὸ ἀντικείμε-

1) Βλ. σχετικὰ τὸ λόγο τοῦ Λένιν γιὰ τὴ γῆ στὸ 2ο συνέδριο τῶν σοβιέτ (26-10-1917). Ἐνθ. ἀν. 11, 278—9.

2) Βλ. παρακάτω § 55.

νικό κριτήριο με τὸ ὁποῖο πρέπει νὰ κριθεῖ ἡ πολιτικὴ θεωρία τοῦ Λένινισμοῦ.

Γιὰ νὰ καταλάβουμε τὸ πῶς ἡ «δικτατορία τοῦ προλεταριάτου» ἐκφυλίστηκε τόσο γρήγορα, ἔχασε κάθε περιεχόμενο καὶ ἄνοιξε τὸ δρόμο στὴν ὀλοκληρωτικὴ κυριαρχία τοῦ κρατικοῦ κεφαλαίου, δὲν ἔχουμε παρὰ νὰ δοῦμε τὸ πόσο εὐθραυστες εἶναι οἱ βάσεις πάνω στίς ὁποῖες στήριζε ὁ Λένιν τὶς ἄμετρες του ὑποσχέσεις.

Πῶς εἶναι δυνατόν νὰ πάρουμε στὰ σοβαρὰ τὶς θεωρίες γιὰ τὴν «πλήρη» κατάργηση τῆς γραφειοκρατίας; Τὸ ἴδιο ἐρώτημα ἔθετε καὶ ὁ Kautsky στὴν πολεμικὴ του κατὰ τοῦ ὀλλανδοῦ «ἐξτρεμιστῆ» Raipnekoek, ποὺ κι' αὐτὸς ζητοῦσε νὰ ἐξαφανιστεῖ κάθε ἕχνος γραφειοκρατικῆς ὀργάνωσης ἀπὸ τὴ διοίκηση τοῦ μελλοντικοῦ σοσιαλιστικοῦ κράτους (1). Ἄλλὰ, ἀπαντοῦσε ὁ Kautsky, *«ὄν ἡ ὀργάνωση τοῦ κόμματος καὶ τῶν συνδικάτων δὲν μπορεῖ νὰ λειτουργήσῃ χωρὶς ὑπαλλήλους, αὐτὸ ἰσχύει ἀκόμα περισσότερο καὶ γιὰ τὶς δημόσιες ὑπηρεσίες: τὸ πρόγραμμά μας δὲν ζητάει τὴν κατάργηση τῶν ὑπαλλήλων, ἀλλ' ἀπλῶς τὸ διορισμὸ τους ἀπὸ τὸ λαό»* (2). Αὐτὸ τὸ φαινομενικὰ «μινιμαλιστικὸ» πρόγραμμα ἦταν *στὴν πραγματικότητα* ἓνα *ιδεῶδες* ποὺ δὲν ἔχει ποθενὰ πραγματοποιηθεῖ: ὅπως τ'ἔχαν ἤδη διαπιστώσει ἡ Ρόζα Λούξεμπουργκ, ὁ Heine, ὁ Michels καὶ ὄλοι οἱ μελετητὲς τῶν σύγχρονων μαζικῶν ὀργανώσεων, ἡ γραφειοκρατικοποίησή τους εἶχε ἤδη φτάσει σ' ἓνα τέτοιο βαθμὸ, ὥστε ἡ καθιερωμένη ἀπὸ τὰ καταστατικά ἐκλογή τῶν κομματικῶν καὶ συνδικαλιστικῶν στελεχῶν ἦταν πολὺ περισσότερο μιὰ κενὴ ἐθιμοτυπία, παρὰ μιὰ αὐθεντικὴ δημοκρατικὴ πράξη. Ὁ ἀπλὸς *ἔλεγχος* τοῦ γραφειοκρατικοῦ μηχανισμοῦ μιᾶς ὁποισδήποτε μαζικῆς ὀργάνωσης εἶναι ἤδη ἓνα ἐγχείρημα τόσο δύσκολο, ὥστε πρέπει μᾶλλον νάμαστε ἀπολύτως ἱκανοποιημένοι ὅταν ὁ ἔλεγχος αὐτὸς γίνεται πραγματικότητα. Ὅσο γιὰ τὴν ὥρα ὅπου τὸ πλῆθος θὰ ἐκλέγει *ἀληθινὰ* τοὺς «ἐκπροσώπους» του, αὐτὴ εἶναι ἀκόμα πολὺ μακριὰ...

Τὸ περίεργο εἶναι ὅτι ὁ Λένιν—ὁ Λένιν ποὺ ὄλη ὡς τὰ τότε ἡ πολιτικὴ του δραστηριότητα δὲν ἦταν παρὰ μιὰ διαρκῆς πάλη γιὰ τὸν περιορισμὸ τῆς ἐσωκομματικῆς δημοκρατίας καὶ γιὰ τὴν ἐπιβολὴ τοῦ γραφειοκρατικοῦ συγκεντρωτισμοῦ!—δὲν φαίνεται διόλου ἱκανοποιημένος ἀπὸ τὸ φαινομενικὰ μετριοπαθὲς πρόγραμμα τοῦ Κάουτσκι. Οἱ σκέψεις τοῦ Κάουτσκι γιὰ τὴ γραφειοκρατία, ἐπαναλαμβάνει γιὰ χιλιοστὴ φορά ὁ Λένιν, «δείχνουν τὸ ὅτι δὲν ἔχει διόλου καταλάβει οὔτε τὰ διδάγματα τῆς Comptone, οὔτε τὴ διδασκαλία τοῦ Μάρξ» (3). Ἄν καμιὰ ὀργάνωση δὲν μπορεῖ νὰ λειτουργήσῃ χωρὶς ὑπαλλήλους, αὐτὸ ὀφείλεται ἀπλῶς καὶ μόνο στὸ ὅτι ζοῦμε *«ὑπὸ τὸ καπιταλιστικὸ καθεστῶς, κάτω ἀπὸ τὴν κυριαρχία τῆς μπουρξουαζίας»* (4). Ἄν τὰ συνδικάτα ἔχουν ἀνάγκη ἀπὸ ὑπαλλήλους,

1) Βλ. σχετ. *Τὸ κράτος καὶ ἡ ἐπανάσταση*, ἔνθ. ἀν. II, 251 κ.έ.

2) Ἀναφέρεται ἀπὸ τὸν Λένιν: ἔνθ. ἀν. II, 257.

3) Λένιν: ἔνθ. ἀν. II, 258.

4) Λένιν: ἔνθ. ἀν. II, 259.

ἂν τὸ κόμμα τοῦ προλεταριάτου δὲν μπορεῖ νὰ λειτουργήσῃ χωρὶς γραφειοκρατία, ὁ μόνος ὑπαίτιος εἶναι ὁ καπιταλισμός :

«Οἱ ἐργαζόμενες μάζες ἔχουν ἐξανδραποδιστεῖ ἀπὸ τὸν καπιταλισμό· μὲς στὸ καπιταλιστικὸ καθεστῶς, ἡ δημοκρατία εἶναι περιορισμένη, νοθευμένη, ἀκρωτηριασμένη ἀπὸ τὸ κλίμα ποὺ δημιουργεῖ ἡ μισθωτὴ δουλεία, ἡ φτώχεια καὶ ἡ ἀθλιότητα τῶν μαζῶν. Αὐτὸς εἶναι ὁ μόνος λόγος γιὰ τὸν ὁποῖο οἱ ὑπάλληλοι τῶν πολιτικῶν καὶ συνδικαλιστικῶν μας ὀργανώσεων διαφθείρονται (ἢ μᾶλλον τείνουν νὰ διαφθαροῦν) ἀπὸ τὸν καπιταλισμὸ κι' ἐκδηλώνουν τὴν τάση νὰ μετατραποῦν σὲ γραφειοκράτες, δηλαδὴ σὲ ἄτομα προνομιοῦχα, ξεχωρισμένα ἀπὸ τὴ μάζα κι' ἀνυψωμένα πάνω ἀπ' αὐτήν. Αὐτὸ εἶναι ἡ οὐσία τοῦ γραφειοκρατισμοῦ. Ὅσο ὑπάρχει καπιταλισμὸς καὶ μπουρζουαζία, μιὰ δρισμένη γραφειοκρατικοποίηση ἀκόμα καὶ τῶν ὑπαλλήλων τοῦ προλεταριάτου θὰ εἶναι ἀναπόφευκτη» (1).

Ἔτσι ὁ καπιταλισμὸς γίνεται ὁ μέγας Βεελζεβούλ—κάτι ἀνάλογο μ' αὐτὸ ποὺ ἦταν ὁ ἔβραϊσμός στὴ φαντασία τῶν χιτλερικῶν.

Αὐτὰ ἔλεγε ὁ Λένιν—αὐτὸς ποὺ εἶχε ἐκθειάσει τὴ «σχολὴ τοῦ ἔργου-στασίου» καὶ ἀντιτάξει τὴν ὑγιᾶ «προλεταριακὴ πειθαρχία» στὸ νοσηρὸ «ἀτομικισμὸ» τῶν διανοουμένων! Ἐκεῖνο τὸν καιρὸ καλοῦσε τοὺς ἐργάτες νὰ παραδειγματιστοῦν ἀπὸ τὴ «γερμανικὴ πειθαρχία». Τώρα στηλίτευε τὸν Κάουτσку γιατί ἀναγνώριζε τὴν ἀναγκαιότητα τῆς ὑπαρξῆς μιᾶς εἰδικευμένης ὑπαλλήλιας! Τὸ 1904, ἡ Ρόζα Λούξεμπουργκ, ποὺ ἤξερε ἀπὸ τὴν ἴδια της τὴν πείρα τὸ πόσο δεσποτικὴ κι' ἀντιδραστικὴ ἦταν ἡ ἀνεξέλεγκτὴ ἐξουσία τῶν «ὑπαλλήλων τοῦ προλεταριάτου», ἔλεγε τοῦτα τὰ προφητικὰ λόγια γιὰ τὸ καποραλιστικὸ ἰδεῶδες τῆς μονολιθικῆς πειθαρχίας καὶ τοῦ γραφειοκρατικοῦ συγκεντρωτισμοῦ :

«Ἡ πειθαρχία γιὰ τὴν ὁποία μιλάει ὁ Λένιν ἔχει ἐπιβληθεῖ στὸ προλεταριάτο ὄχι μόνον ἀπὸ τὸ ἐργοστάσιο, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὸ στρατόνα, ἀπὸ τὸ σημερινὸ γραφειοκρατισμὸ κι' ἀπ' ὄλο, μὲ μιὰ λέξη, τὸ μηχανισμὸ τοῦ συγκεντρωτικοῦ ἀστικοῦ κράτους. Ἀλλὰ εἶναι ἀδύνατο νὰ χρησιμοποιοῦ κανεὶς τὴ λέξη «πειθαρχία» γιὰ νὰ δηλώσει ταυτοχρόνα δύο πράγματα τόσο ἀντίθετα ὅσο εἶναι, ἀπὸ τὴ μιὰ μεριά, ἡ ἀπουσία κάθε προσωπικῆς σκέψης ποὺ χαρακτηρίζει μιὰ μάζα ἀπὸ χέρια ποὺ κάνουν διάφορες μηχανικὲς κινήσεις κάτω ἀπὸ τὸ κράτος τοῦ καταναγκασμοῦ καί, ἀπὸ τὴν ἄλλη μεριά, ὁ ἠθελημένος συντονισμὸς τῆς συνειδητῆς πολιτικῆς δράσης μιᾶς κοινωνικῆς ομάδας· ἀπὸ τὴ μιὰ μεριά, ἡ παθητικὴ ὑπακοὴ μιᾶς ἀρχόμενης τάξης καί, ἀπὸ τὴν ἄλλη μεριά, ἡ ὀργανωμένη ἐξέγερση μιᾶς τάξης ποὺ παλεύει γιὰ τὴν ἐλευθερία. Γιὰ νὰ ἐμφανίσουμε στὸ προλεταριάτο τὸ πνεῦμα τῆς ἐλεύθερης πειθαρχίας τῆς σοσιαλ-δημοκρατίας χρειάζεται ὄχι νὰ μεταφέρουμε τὸ ὄργανο τοῦ καταναγκασμοῦ ἀπὸ τὰ χέρια τῆς ἀστικῆς τάξης στὰ χέρια μιᾶς σοσιαλδημοκρατικῆς κεντρικῆς ἐπιτροπῆς, ἀλλὰ νὰ συντρίψουμε καὶ νὰ ξεριζώσουμε αὐτὸ τὸ πνεῦμα τῆς δουλοπρεποῦς πειθαρχίας» (2).

Τέτοιες ἀντιδράσεις εἶχε προκαλέσει ὁ γραφειοκρατικὸς συγκεντρωτισμὸς τοῦ Λένιν! Κι' ἂν ὁ Λένιν εἶχε μείνει τότε ἐντελῶς ἀσυγκίνητος μπρὸς σ' αὐτὲς τὶς ἐπιθέσεις καὶ δὲν μπόρεσε οὔτε κἂν νὰ δισιοθανθεῖ τὸ βαθύτερο νόημα αὐτῆς τῆς κριτικῆς, αὐτὸ ὀφείλεται καὶ στὸν ἄκριτο θαυμασμὸ ποὺ οἰσθανόταν γιὰ τὸν Kautsky καὶ γιὰ τὸ κόμμα του : ἐφ' ὅσον ὁ Πάπας τῆς σοσιαλδημοκρατίας ἀναγνώριζε τὴν ἀναπόδραστὴ ἀναγκαῖο-

1) Λένιν : αὐτ. II, 259.

2) Rosa Luxemburg : Συγκεντρωτισμὸς καὶ δημοκρατία. Βλ. Marxisme contre Dictature, σελ. 22.!

τητα της γραφειοκρατικής οργάνωσης (μη κάνοντας βέβαια τίποτε για να την περιορίσει!), ο Λένιν αισθανόταν άπολύτως έξουσιοδοτημένος να γίνει βασιλικότερος από το βασιλέα, να ανυψώσει τη «γραφειοκρατική αρχή» στην περιωπή ενός επαναστατικού état de grâce και, από την άλλη μεριά, να ρίξει το ανάθεμα του «όπορτουισμού» πάνω σ' όλους τους όπαδους της έσωκομματικής δημοκρατίας (1).

Το 1917, χωρίς να έχει αλλάξει ούτε μιὰ κεραία από τις τυραννικές του αντίληψεις για την έσωτερική οργάνωση του «πρωτοποριακού» κόμματος, ο Λένιν κάνει άπτότομα μιὰ στροφή 180° κι' έπιτίθεται με μιὰ αύξουσα βιαιότητα κατά του Kautsky ό οποίος άφηγε να ύπονοηθεί ότι ή κατάργηση του καπιταλισμού δέν θάκανε τους ανθρώπους έλεύθερους και πανελεύθερους, σοφούς, άγαθούς και ώραίους, και ότι, συνεπώς, **«άνόμα και μέσα στο σοσιαλιστικό καθεστώς, θά εξακολουθούν να υπάρχουν υπάλληλοι και γραφειοκρατισμός»** (2) ! 'Ο Λένιν αισθάνεται μιὰ φοβερή άγανάκτηση μπρός σ' αυτή την ιδέα : **«όλ' αυτά είναι ψέμματα»**, σπεύδει να προσθέσει, και επάναλαμβάνει : **«στο σοσιαλιστικό καθεστώς, οι δημόσιοι λειτουργοί δέν θά είναι υπάλληλοι, όχι μόνο γιατί θάνα αιρετοί, αλλά και γιατί θάνα επίσης και άνακλητοί κάθε ώρα και στιγμή και ό μισθός τους θάχει εξομοιωθεί με το μέσο εργατικό μισθό»** !

Οι ιδέες του Kautsky ήταν κάτι χειρότερο από «ψέμματα» : ήταν άποστασίες. 'Υποστηρίζοντας ότι το κράτος, ή οικονομία όπως και οι συνδικαλιστικές και κομματικές οργάνώσεις δέν μπορούν να λειτουργήσουν χωρίς υπάλληλους, ο Kautsky **«υπόθετει τὰ παληά επιχειρήματα του Bernstein κατά του μαρξισμού έν γενεί»**. Πραγματικά :

«Στο βιβλίο του **«Οι προϋποθέσεις του σοσιαλισμού»**, ό άποστάτης Bernstein κηρύσσει τόν πόλεμον κατά της ιδέας της «πρωτόγονης» δημοκρατίας και άπορρίπτει την ιδέα της έπιτακτικής έντολης, της μη πληρωμής των υπαλλήλων, της κατάργησης των έξουσιών του Κέντρου. Και για ν' άποδείξει την άνεδαφικότητα αυτής της «πρωτόγονης» δημοκρατίας, ό Bernstein παραπέμπει στην πείρα των άγγλικών συνδικάτων, όπως την έρμηνεύει το ζεύγος Webb. "Υστερα από 70 έτών ιστορία, τὰ συνδικάτα αυτά, που **«υποτίθεται** ότι εξέλισσονταν μέσα σ' ένα καθεστώς «πλήρους έλευθερίας» κατέληξαν διήθεν στο συμπέρασμα ότι οι θεσμοί της πρωτόγονης δημοκρατίας δέν έχουν καμιά άποτελεσματικότητα και τους άντικατέστησαν με τους συνήεις ήμικοινοβουλευτικούς ήμιγραφειοκρατικούς θεσμούς. 'Αλλά στην πραγματικότητα, τὰ άγγλικά συνδικάτα δέν εξέλιχτηκαν ποτέ μέσα σ' ένα καθεστώς «πλήρους έλευθερίας» — εξέλιχτηκαν μέσα στην καπιταλιστική σκλαβιά, και δέν ήταν δυνατό παρά να έξαναγκαστούν να κάνουν ένα πληθος από παραχωρήσεις στο κακό που βασισλεύει μέσ στον καπιταλισμό : στη βία, στο ψέμμα, στην άπομάκρυνση των φτωχών από τὰ «άνώτερα» πόστα της διοίκησης [...]. **«'Αλλά στο σοσιαλιστικό καθεστώς, όλοι θά κυβεργάν ό καθένας με τή σειρά του και θά μάθουν γρήγορα να μήν κυβεργώνται από κανένα»** (3).

Αυτά έλεγε ό προκάτοχος, ό «δάσκαλος», ό «σύντροφος έν όπλοις» του . . . Στάλιν. 'Αλλά εκείνο τόν καιρό, ό Λένιν δέν ύποφιαζόταν ότι

1) Βλ. πιο πάνω § 26 (σελ. 74) και § 41 (σελ. 149 κ.έ.).

2) Λένιν : ένθ. άν. ΙΙ, 259.

3) Λένιν : ένθ. άν. ΙΙ, 259—260.

στο «σοσιαλιστικό» καθεστώς που δημιουργούσε, «όλοι» έπρόκειτο να μάθουν, όχι «γρήγορα» αλλά άστραπιαία, να κυβερνώνται μόνο από ένα, έτσι που κανένας άλλος να μη κυβερνάει. Η μόνη του έγνοια ήταν τότε να καταγγείλει τα «άντιμαρξιστικά έπιχειρήματα» του Bernstein — ξεχνώντας ότι ο πρώτος που τ'άχε χρησιμοποιήσει — και με τί τρόπο! — ήταν αυτός ο ίδιος, όταν ζητούσε από τους όπαδούς του ν' αφήσουν την Κεντρική Έπιτροπή να διορίζει από τα πάνω τα στελέχη της κομματικής όργάνωσης. Τότε, ο κύριος στόχος των επιθέσεων του Λένιν ήταν «*η συγκεχυμένη ιδέα της δημοκρατίας*» που ταυτίζει τη δημοκρατία με την «πρωτόγονη δημοκρατία» (1) :

«Τό έργο του ζεύγους Webb για τ' άγγλικά συνδικάτα περιέχει ένα περίεργο κεφάλαιο για την «*πρωτόγονη δημοκρατία*». Οι Webb έξιστορούν τό πώς, στην πρώτη περίοδο της συνδικαλιστικής τους όργάνωσης, οι άγγλοι έργάτες πιστεύαν ότι ή δημοκρατία έξυπακούει τη συμμετοχή όλων των μελών στις παραμικρές πράξεις της διοίκησης των συνδικάτων : κατά την ιδέα τους, όχι μόνο όλα τα προβλήματα έπρεπε να λύνονται με την ψήφο όλων των μελών, αλλά έπρεπε επιπλέον όλα τα μέλη του συνδικάτου, τό καθένα με τη σειρά του, ν' αναλάβουν τη διαχείριση αυτών των ίδιων των σωματειακών λειτουργιών. *Χρειάστηκε μιá μακρόχρονη ιστορική πείρα για να μporέσουν οι έργάτες να καταλάβουν τον παράλογο χαρακτήρα μιás τέτοιας αντίληψης της δημοκρατίας και την αναγκαιότητα της ύπαρξης, από τη μιá μεριά, αντιπροσωπευτικών θεσμών, και από την άλλη, συνδικαλιστικών ύπαλλήλων*».

Αυτός ο συνδυασμός των αντιπροσωπευτικών θεσμών και της συνδικαλιστικής γραφειοκρατίας, που έξυμνούσε ο Λένιν τό 1902 (για να βγάξει τα πιό άντι δημοκρατικά και άντιδραστικά συμπεράσματα) δέν είναι παρά αυτοί οι «*συνήθεις ήμι-κοινοβουλευτικοί ήμι-γραφειοκρατικοί θεσμοί*» που στηλίτευε τό 1917!

«Έπρεπε πρώτα, συνεχίζει ο Λένιν, να χρεοκοπήσουν πολλές φορές τα ταμεία των συνδικάτων τους, για να μporέσουν οι έργάτες να καταλάβουν ότι τα ασφαλιστικά ζητήματα δέν μporούν να λυθούν με τη δημοκρατική ψηφοφορία, κι' ότι χρειαζόταν επίσης ή γνωμοδότηση ενός ειδικού στα ζητήματα των ασφαλίσεων».

Όταν ο Λένιν πήρε την έξουσία, δέν χρειάστηκε διόλου να δει τη χρεοκοπία τούτης ή έκελης της «σοσιαλιστικής» έπιχείρησης για να καταλάβει τό πόσο άνεφάρμοστα ήταν τα δημαγωγικά μέτρα που ζητούσε να έπιβάλλει : ή ρωσική οίκονομία είχε «χρεοκοπήσει» ή μάλλον καταρρεύσει προτού καν οι έργάτες ζητήσουν να τα εφαρμόσουν, κι' ο ίδιος ο Λένιν τα είχε άπορρίψει προτού καν προλάβουν να εφαρμοστούν ...

Τό 1902, ο Λένιν κατέφευγε σ' αυτά τ' «άντι-μαρξιστικά έπιχειρήματα» για να δικαιώσει τό άντι-δημοκρατικό κι' άνελεύθερο καθεστώς που ήθελε να έπιβάλλει στο κόμμα που ύποτίθεται ότι έπρεπε να συγκεντρώσει την elite, την έκλεκτή μειοψηφία του έργατικού κινήματος. «Έτσι παρέπεμπε με θρησκευτική εύλάβεια στην «*άποφασιστική κριτική που έκανε ο ... K a u t s k y της πρωτόγονης αντίληψης της δημοκρατίας*» (2) και ύπενθύμιζε μ' ένθουσιασμό τις «*επιθέσεις*» του Kautsky κατά του «σοσιαλι-

1) Λένιν : *Τί να κάνουμε* ; ένθ. άν. 1, 292.

2) Λένιν : άύτ.—βλ. τη συνέχεια στην § 41β άύτης της μελέτης (σελ. 150).

σμοῦ τῶν ἀναρχικῶν καὶ τῶν ἰδεολόγων, πού, θέλοντας νὰ ἐντυπωσιάσουν τὰ πλήθη, κάνουν τὸν ὕμνο τῆς ἄμεσης λαϊκῆς νομοθεσίας καὶ δὲν καταλαβαίνουν ὅτι εἶναι σχετικὰ ἀνεφάρμοστη μέσα στὴ σύγχρονη κοινωνία».

Τὸ 1917, ὁ Λένιν ξέγραφε μὲ μιά μονοκοντυλιὰ ὄλα τὰ διδάγματα ποῦ εἶχαν ἀποκομίσει οἱ ἐργάτες ἀπὸ μιά «μακρόχρονη ἱστορική πείρα», ζητώντας ἀπὸ τὸ πλῆθος τῶν ἐργαζομένων νὰ πραγματοποιήσῃ αὐτὴ τὴν ὀλοκληρωτικὴ δημοκρατία ποῦ, κατὰ τὴν γνώμη του, ξεπερνοῦσε τὶς δυνατότητες αὐτῶν τῶν ἴδιων τῶν «ἐκλεκτῶν» τῆς πρωτοποριακῆς μειοψηφίας.

«Πολλὲς ὕψεις τῆς πρωτόγονης δημοκρατίας θὰ ξαναεμφανιστοῦν ἀναγκαῖα μέσα στὸ σοσιαλιστικὸ καθεστῶς, γιατί γιὰ πρῶτῃ φορὰ στὴν ἱστορία τῶν πολιτισμένων κοινωνιῶν, ἡ μάζα τοῦ πληθυσμοῦ θὰ μπορέσει νὰ συμμετάσχει σὰν ἀνεξάρτητῃ δύναμη, ὄχι μόνο στὶς ψηφοφορίες καὶ τὶς ἐκλογές, ἀλλὰ καὶ στὴν καθ' ἡμερὴν ἰστορικὴν ἀποκρίσιν τῶν κοινωνιῶν. Στὸ σοσιαλιστικὸ καθεστῶς, ὅλοι θὰ κυβερνῶν ὁ καθένας μὲ τὴ σειρά του καὶ θὰ μάθουν γρήγορα νὰ μὴν κυβερνῶνται ἀπὸ κανένα» (1).

Ὅποιος ξεδίχνηε τὸν παραμικρότερο σκεπτικισμὸ ἀπέναντι στὶς δημογωγικὲς αὐτὲς ὑποσχέσεις δὲν ἦταν παρὰ «δωποροτουνιστῆς» καὶ «φιλισταίος», ἀνίκανος νὰ πιστέψῃ «στὴν ἐπανάσταση καὶ τὴ δημιουργικὴ τῆς δύναμη». Ἡ πιὸ ροδαλὴ ἐμπιστοσύνη στὴ δημιουργικὴ δύναμη τῆς Ἐπανάστασης γινόταν ἔτσι τὸ ἄρθρο πίστεως τῆς λενινιστικῆς ἀντίληψης τοῦ κράτους ἀκριβῶς ὅπως ἡ πλήρης ἔλλειψη ἐμπιστοσύνης στὴν ἐπαναστατικὴ ἱκανότητα τῶν μαζῶν ἦταν καὶ ἔμενε τὸ θεμελιῶδες ἀξίωμα τῆς λενινιστικῆς ἀντίληψης τοῦ κόμματος. Ἀλλὰ ἡ πίστη στὴ δημιουργικὴ δύναμη τῆς ἐπανάστασης ἦταν ἓνας παράγοντας πολὺ «ὑποκειμενικός» γιὰ νὰ μπορεῖ νὰ ἱκανοποιήσῃ τὶς «ἐπιστημονικὲς» ἀξιώσεις τοῦ Λένιν. Ἐκτὸς ἀπὸ τὴν «ὑποκειμενικὴ» πίστη πρέπει νὰ ὑπάρχει καὶ ἓνας «ἀντικειμενικός» παράγοντας ποῦ νὰ κάνει δυνατὴ τὴν εὐαγγελιζόμενη ἐπανεμφάνιση τῆς «πρωτόγονης δημοκρατίας» μέσα στοὺς κόλπους τοῦ σοσιαλισμοῦ. Ἡ πίστη μπορεῖ νὰ κάνει θαύματα, ἀλλὰ δὲν ἀρκεῖ γιὰ νὰ ἐξαφανιστεῖ ἡ διαίρεση τῆς ἐργασίας σὲ ἰθύνουσα καὶ σὲ ἐκτελεστικὴ ἐργασία, δηλαδὴ ἀπώτερη οἰκία τῆς διάκρισης τῆς κοινωνίας σὲ ἄρχουσες καὶ σὲ ἀρχόμενες τάξεις (2). *«Γιὰ νὰ ἐξαφανιστεῖ τὸ κράτος, θὰ πρέπει, λέει ὁ Λένιν, οἱ κρατικὲς λειτουργίαι νὰ ἔχουν μετατραπῇ σὲ πράξεις καταγραφῆς καὶ ἐλέγχου τόσο ἀπλές, ὥστε νὰ εἶναι προσιτὲς στὴν ἀπέραντη πλειοψηφία καὶ ὕστερα στὴν ὁλότητα τοῦ πληθυσμοῦ» (3).*

Ἄδικα θὰ νόμιζε κανεὶς ὅτι τὸ ἐπιχείρημα αὐτὸ στρέφεται ἐναντὶον τῆς ἰδέας τῆς «πρωτόγονης δημοκρατίας» κι' ὅτι, καθὼς οἱ κρατικὲς λειτουργίαι γίνονται ὀλοένα καὶ πιὸ περίπλοκες καὶ συνεπῶς ὀλοένα καὶ

1) Λένιν: *Τὸ Κράτος καὶ ἡ Ἐπανάσταση*, ἔνθ. ἀν. II, 260.

2) Βλ. Engels: *Anti-Dühring* σελ. 348—9.

3) Λένιν: ἔνθ. ἀν. II, 225.

πιό άπρόσιτες στη μεγάλη πλειοψηφία του πληθυσμού, είναι άπολύτως άδύνατο νά εφαρμοστεί στη σημερινή έποχή ένα πρόγραμμα όλοκληρωτικής δημοκρατίας, σάν κι' αυτό που έπιχείρησε νά πραγματοποιήσει ή Commune στην εφήμερη ύπαρξή της. 'Αλλ' όταν έγραφε τό *Κράτος και ή Επανάσταση* (δυό μήνες πριν από την 'Οκτωβριανή επανάσταση!) ό Λένιν δέν φαινόταν καν νά ύποψιάζεται ότι τό προλεταριακό κράτος έπρόκειτο ν' αναλάβει—άνάμεσα σι' άλλα!—και τή σχεδιοποίηση τής όδότητας τής παραγωγής και τής κατανάλωσης! «*Καταγραφή και έλεγχος*, λέει και ξαναλέει ό Λένιν: *σ' αυτό συνίσταται ή ούσία τής οργάνωσης και τής κανονικής λειτουργίας τής κομμουνιστικής κοινωνίας στην πρώτη της φάση* (sic). *Τώρα όλοι οι πολίτες γίνονται μισθωτοί υπάλληλοι του κράτους των ένοπλων εργατών*» (1). Τό κράτος αυτό έπρόκειτο νά κρατικοποιήσει τις τράπεζες, τις μεταφορές, τή μεγάλη, τή μεσαία και τή μικρή βιομηχανία κλπ.—άλλά ή διαχείριση όλου αυτού του περίπλοκου οικονομικού μηχανισμού άναγόταν κατά τον Λένιν—που ήταν έπιπλέον και «οικονομολόγος»!—σέ μιá άπλή διαδικασία καταγραφής και έλέγχου!

Έτσι ό Λένιν έπιτίθεται μέ φανατισμό κατά των σοσιαλδημοκρατών, που άντι νά ζητάνε νά έπιστρέψουν «διαλεκτικά» στην «πρωτόγονη δημοκρατία» των Έρυθροδέρμων του Morgan και του Engels (2), μέναν πιστοί στο «μπουρζουάδικο» ιδεώδες τής διακρίσης των έξουσιών και του «άπλου» κοινοβουλευτικού έλέγχου (3). 'Αλλά μένει κανείς ένεός βλέποντας τό που στήριζε ό Λένιν τήν πολεμική του:

«Ό πρώην σοσιαλ-δημοκράτης Ed. Bernstein, όπως και οι όπαδοί του Kautsky, δέν μπορούν νά καταλάβουν ότι είναι άδύνατο νά περάσουμε από τον καπιταλισμό στο σοσιαλισμό χωρίς νά ξαναγυρίσουμε κατά κάποιο τρόπο στον «πρωτόγονο» δημοκρατισμό, και ύστερα, ότι ό «πρωτόγονος δημοκρατισμός» πάνω στη βάση του καπιταλισμού και του καπιταλιστικού πολιτισμού δέν είναι καθόλου ό πρωτόγονος δημοκρατισμός τής προκαπιταλιστικής έποχής. 'Ό καπιταλιστικός πολιτισμός δημιούργησε τή μεγάλη βιομηχανία, τά εργοστάσια τους σιδηροδρόμους, τό ταχυδρομείο, κλπ. *Και πάνω σ' αυτή τή βάση, οι περισσότερες από τις λειτουργίες τής παληάς κρατικής έξουσίας έχουν τόσο άπλοποιηθεϊ (sic) κι' έχουν μετατραπει σέ τόσο άπλές (sic) πράξεις καταγραφής, έγγραφής και έλέγχου (;!), ώστε είναι τελείως προσιτές σέ όλους τους ανθρώπους που έχουν μιá ελάχιστη μόρφωση και μπορούν ως έκ τούτου νά διεκπεραιωθούν μέ τήν άμοιβή ενός κανονικού εργατικού μισθοϋ. Μπορούμε συνεπώς (και οφείλουμε) ν' άπαλλάξουμε τις κρατικές λειτουργίες από κάθε ύχνος προνομιακού και ιεράρχικου χαρακτήρα*» (4)!

Μέ μιá έκπληκτική «έπιστημονική» σιγουριά, ό Λένιν μäs πληροφορεί ότι στην ώρα τής μεγάλης παραγωγής όλες οι διευθυντικές και διοικητικές λειτουργίες άναγονται σέ όρισμένες «*έξαιρετικά άπλουστευμένες πράξεις καταγραφής και έλέγχου*», και ότι, συνεπώς, καμιá *άνάγκη* δέν

1) Λένιν: Ένθ. άν. II, 245.

2) Βλ. τό περίφημο έργο του Engels: «*Η καταγωγή τής οικογένειας, τής άτομικής ιδιοκτησίας και του κράτους*».

3) Βλ. τήν άπάντηση του Cunow: *Die marx'sche Geschichts—Gesellschafts—und Staatstheorie*, 1920, I, 329—337.

4) Λένιν: Ένθ. άν. II, 196.

ἐπιβάλλει τῇ διατήρησιν τῶν μόνιμων εἰδικευμένων ὑπαλλήλων καὶ τῆς γραφειοκρατίας γενικά :

« Ἡ καταγραφὴ καὶ ὁ ἔλεγχος ἔχουν ἀπλουστευθεῖ στὸ ἔπακρο (!) καὶ σ' ὄλους τοὺς τομεῖς (!) ἀπὸ τὸν ἴδιον τὸν καπιταλισμὸν (!) πού ἔχει μετατρέψει καὶ τὴν καταγραφὴν καὶ τὸν ἔλεγχον σὲ ἀπλούστατες πράξεις ἀπογραφῆς, ἐπίβλεψης καὶ ἔκδοσης ἀποδείξεων παραλαβῆς (sic), πού ὁ καθένας μπορεῖ νὰ τὶς κάνει ἀρκεῖ νὰ ξαίρει ἀνάγνωση καὶ γραφὴ καὶ τὶς τέσσερις πράξεις τῆς ἀριθμητικῆς » (!) !

Περιτεθεὶς νὰ προσθέσουμε ὅτι αὐτὴ ἡ ἀληθινὰ « παιδαριώδης », ἂν ὄχι ἀπλῶς καὶ μόνο δημαγωγικὴ ἀντίληψη γιὰ τὶς « στὸ ἔπακρο ἀπλουστευμένες » διοικητικὲς λειτουργίες τῆς μοντέρνας κοινωνίας δὲν εἶχε, οὔτε ἔχει, οὔτε μπορεῖ νὰ ἔχει καμιὰ ἀπολύτως σχέση μὲ τὴν πραγματικότητα, τόσο στὶς καπιταλιστικὰ ἀναπτυγμένες χώρες, ὅσο καὶ στὴν καθυστερημένην Ῥωσίαν τοῦ 1917. Στὴ Ῥωσίαν, ὅπου μιὰ συντριπτικὴ πλειοψηφία ἀγροτῶν χρησιμοποίησε ἀκόμη ξύλινα ἄροτρα, δὲν ἐπρόκειτο νὰ ἐξαφανιστεῖ ἢ νὰ περιοριστεῖ, ἀλλ' ἀντίθετα νὰ δημιουργηθεῖ καὶ νὰ ἐντατικοποιηθεῖ ἡ διαίρεση τῆς ἐργασίας. Ἡ ἔλλειψη στελεχῶν σ' ὄλους τοὺς τομεῖς τῆς κοινωνικῆς ζωῆς ἦταν τέτοια, ὥστε ὅπωςδήποτε καὶ ὅποιαδήποτε κι' ἂν ἦταν ἡ μορφή καὶ ἡ οὐσία τοῦ μετεπαναστατικοῦ καθεστώτος, ἔπρεπε νὰ χρησιμοποιηθοῦν τὰ πιὸ δραστικὰ μέτρα γιὰ νὰ δημιουργηθοῦν τὰ ἑκατοντάδες χιλιάδες στελέχη πού χρειάζονται γιὰ νὰ κινηθεῖ ὁ τεχνολογικός, οικονομικός, διοικητικός, στρατιωτικός κτλ. μηχανισμὸς ἑνὸς ὀποιοῦδήποτε μοντέρνου κράτους. Ἐπιπλέον, κι' ἂν ἀκόμα ὑποθέσουμε ὅτι οἱ διευθυντικὲς λειτουργίες ἔχουν ἀναχθεῖ σὲ ὀρισμένες « ἀπλούστατες πράξεις καταγραφῆς, ἐπίβλεψης καὶ ἔκδοσης ἀποδείξεων παραλαβῆς », κι' ἂν ἐπίσης κάνουμε τὴν ἀκόμα πιὸ ἀφελῆ ὑπόθεση ὅτι ὁ καθένας μπορεῖ νὰ τὶς κάνει « ἀρκεῖ νὰ ξαίρει ἀνάγνωση, γραφὴ καὶ τὶς ἑσσερις πράξεις τῆς ἀριθμητικῆς », ὁ Λένιν φαίνεται νὰ ξεχνᾷ ὅτι στὴ Ῥωσίαν τοῦ 1917 ἡ τεράστια πλειοψηφία τοῦ πληθυσμοῦ ἀποτελεῖτο ἀπὸ ἀναλφοβήτους...

Ὅταν, ὅπως θὰ ἔλεγε ὁ Hegel, οἱ « ἀφαιρέσεις » αὐτὲς πῆραν τὴν ἐξουσία, ὅταν ἀνακαλύφθηκε δηλαδὴ ὅτι μόνον τὰ 15 % τοῦ πληθυσμοῦ ξαίραν « ἀνάγνωση, γραφὴ καὶ τὶς τέσσερις πράξεις τῆς ἀριθμητικῆς », ὅταν ἔγινε φανερό ὅτι γιὰ νὰ βιομηχανοποιηθεῖ ἢ μισο-φεουδαρχικὴ μισο-πατριαρχικὴ Ῥωσία ἔπρεπε νὰ ἐξαφανιστεῖ ἡ « στὸ ἔπακρο ἀπλουστευμένη » γραφειοκρατικὴ καὶ ἀστυνομική ἢ ρουτίνα τοῦ τσαρισμοῦ καὶ νὰ ἀντικατασταθεῖ ἀπὸ τὴν « στὸ ἔπακρο » περίπλοκη, τεχνοκρατικὴ, ἀστυνομικὴ καὶ προπαγανδιστικὴ μηχανὴ τοῦ σταλινισμοῦ, τότε ἐξαφανίστηκαν ὅλες αὐτὲς οἱ κενὲς φράσεις καὶ στὴ θέση τῆς ὀλοκληρωτικῆς « πρωτόγονης δημοκρατίας » ἐμφανίστηκε μιὰ ὀλοκληρωτικὴ τυραννία, πού ὁ Λένιν δὲν θὰ μπορούσε ποτε νὰ τὴν ὑποψιαστεῖ, παρ' ὅλον ὅτι σί' τὸς ὁ ἴδιος τῆς εἶχε ἀνοίξει τὸ δρόμο.

Ἄν ὁ Λένιν δὲν μπόρεσε νὰ πραγματοποιήσῃ κανένα ἀπὸ τὰ « ἀπλὰ καὶ αὐτόνοητα » δημοκρατικὰ καὶ σοσιαλιστικὰ μέτρα πού εἶχε ἐξαγγελεῖ σὴν ἠλιθεύοντας τοὺς « ἀποστάτες », καὶ ἀναθεματίζοντας τοὺς « προδότες »,

αυτό όφειλεται άπλούστατα στο ότι, όλα τους μαζί και τó καθένα ξεχωριστά, ήταν έντελώς άπραγματοποίητα : ήταν τόσο *άπόλυτα* άνεφάρμοστα, ώστε ό Λένιν δέν έδειξε ούτε καν μιá *σχετική* έκπληξη βλέποντας κάθε μέρα και καθαρότερα τó χάσμα πού χώριζε τή θεωρία τής προλεταριακής δημοκρατίας και τήν πραγματικότητα τού κομματικού και ύστερα γραφειοκρατικού δεσποτισμού. Μαζύ με τίς παλαιές άυταπάτες (κι' έκτός άπ' αυτές τó λενινιστικό πρόγραμμα δέν είχε τίποτ' άλλο νά προσφέρει!), ό Λένιν πέταγε τώρα στή θάλασσα και τίς πιό στοιχειώδεις σοσιαλιστικές διεκδικήσεις. Τό μόνο πού τόν ένδιέφερε τώρα, τó «μόνο-πράγμα», όπως έλεγε ό ίδιος, για τó όποιο ήταν «*βέβαιος*» ήταν τούτο : «*πρέπει πρώτ' άπ' όλα νά μάθουμε νά διαβάσουμε, νά γράφουμε και νά καταλαβαίνουμε αυτό πόν διαβάσουμε*» (1) !..

50. Οι άνησυχίες τού Λένιν

Δέν είναι λοιπόν ν' άπορούμε πού, στις τελευταίες του μέρες, ό Λένιν έβλεπε με μιá αύξουσα άνησυχία τόν πολλαπλασιασμό τών «γραφειοκρατικών παραμορφώσεων» τού καθεστώτος πού είχε βγει άπό τήν πρώτη νικηφόρο έργατική επανάσταση τής ιστορίας.

Ήδη στή μεγάλη συζήτηση τού 1921 για τó ρόλο τών συνδικάτων στή σοσιαλιστική κοινωνία, ό Λένιν ήταν πολύ λιγότερο άποφθεγματικός άπό π.χ. τόν Τρότσκι, ό όποιος ύποστήριζε ότι τó νέο κράτος ήταν πέρα για πέρα «προλεταριακό» και «σοσιαλιστικό» και ότι, ως έκ τούτου, οι έργάτες δέν είχαν κανένα λόγο νά μñ έχουν μιá άπόλυτη έμπιστοσύνη στο κράτος και νά θέλουν νά έξασφαλίσουν τή συνδικαλιστική τους άυτονομία άπέναντι στο κράτος—έργοδότη. Τό κράτος μας είναι έργατικό, παρατηρούσε ό Λένιν, αλλά μ' ένα πληθος άπό «*γραφειοκρατικές παραμορφώσεις*». Ή διάγνωση αύτή ήταν τότε άπολύτως άκριβής : τó κράτος ήταν όντως έργατικό, συνδεδεμένο με τήν έργατική τάξη, άπό τήν όποία, άλλωστε, προέρχονταν και τά περισσότερα άπό τά στελέχη του, αλλά, ταυτόχρονα, τó κράτος αύτό παρουσίαζε ένα πληθος άπό «γραφειοκρατικές παραμορφώσεις», γιατί *λειτούργουσε μ' ένα όλοένα και λιγότερο δημοκρατικό τρόπο* κι' απομάκρυνε κάθε μέρα και περισσότερο τίς έργαζόμενες μάζες άπό τή διαχείριση και τόν έλεγχο τού κράτους και τής οικονομίας.

Δέν είναι επίσης τυχαίο πού ό Λένιν θυμήθηκε τότε τίς μενσεβικικές θέσεις (πού ήταν κάποτε—δηλαδή μέχρι τόν Άπρίλιο 1917—και οι δικές του θέσεις) για τήν άνωριμότητα τής Ρωσίας για τó σοσιαλισμό. Οι θέσεις αυτές, έλεγε ό Λένιν τόν Ίανουάριο τού 1923, είναι «*άναμφισβήτητα σωστές*» (2). Ή καθυστερημένη Ρωσία, πού, έπιπλέον, είχε ύποσειτí μιá όλοκληρωτική οικονομική κατάρρευση στα χρόνια τού έμφυλιου πολέμου, ήταν άνίκανη νά πραγματοποιήσει μόνη τής μιá όποιαδήποτε άύθεντική σοσιαλιστική μεταρρύθμιση. Αυτό τξξαιρε ό Λένιν άπό τήν πρώτη μέρα

1) Λένιν : *Πέντε χρόνια ρωσικής επανάστασης* (16-11-1922). Ένθ. άν. 11, 1003.

2) Λένιν : *Ή Ήπανάστασή μας*, Ένθ. άν. 11, 1024.

πού πήρε την έξουσία. Γι' αυτό ακριβώς στήριζε όλες του τις ελπίδες πάνω στην προοπτική της έρχόμενης ευρωπαϊκής επανάστασης, πού τη θεωρούσε βέβαιη και αναπόφευκτη. Η νίκη της εργατικής επανάστασης θ' αποκαταστούσε τὰ πράγματα στην κανονική τους καθαρότητα: ή Ρωσία, πού ένα ιστορικό παράδοξο τήν είχε πρὸς στιγμήν φέρει στην πρωτοπορία τοῦ κόσμου, θά ξαναγινόταν αὐτὸ πού ἦταν στην πραγματικότητα, «*θὰ ξαναγινόταν μιὰ καθυστερημένη χώρα, ἀπὸ τὴ σοβιετικὴ καὶ σοσιαλιστικὴ ἀποψη*» (1). Ὁ Λένιν, βέβαια, δὲν ἔχανε τὴν εὐκαιρία νὰ ὑπενθυμίσει στοὺς ὁπαδούς του τὸ πόσο δύσκολο ἦταν νὰ γίνεῖ ἡ επανάσταση στὶς προηγμένες χώρες. Στὶς χώρες αὐτές, ἔλεγε ὁ Λένιν τὸ 1918, «*ἡ επανάσταση δὲν μπορεῖ ν' ἀρχίσει μὲ τὴν ἴδια εὐκολία μὲ τὴν ὁποία ξέσπασε στὴ Ρωσία τοῦ τσάρου καὶ τοῦ Ρασπούτιν*» (2) Αὐτὸ ἀποτελοῦσε φαινομενικὰ μιὰ ἀκόμα διάψευση τοῦ μαρξιστικοῦ σχήματος, ἀλλὰ μιὰ προσεκτικότερη ἀνάλυση ἔδειχνε ὅτι ὁ μαρξισμὸς ἦταν σὲ *τελευταία ἀνάλυση* σωστός: «*ἡ ἀλήθεια εἶναι ὅτι, ἂν δὲν γίνεῖ ἡ γερμανικὴ επανάσταση εἴμαστε χαμένοι*».

«*Γιὰ ὅλους αὐτοὺς πού ἔχουν σκεφτεῖ πάνω στὶς οἰκονομικὲς προϋποθέσεις μιᾶς σοσιαλιστικῆς επανάστασης στὴν Εὐρώπη, εἶναι σαφὲς ὅτι εἶναι πολὺ πιὸ εὐκολο ν' ἀρχίσει ἡ επανάσταση στὴ Ρωσία παρὰ στὴν Εὐρώπη. Ἀλλὰ στὴ Ρωσία εἶναι πολὺ πιὸ δύσκολο νὰ συνεχιστεῖ ἡ επανάσταση*» (3). Δὲν ἐπρόκειτο ἀπλῶς γιὰ τὴ διατήρηση τῆς πολιτικῆς ἐξουσίας ἀλλὰ γιὰ τὴ δημιουργία αὐθεντικῶν σοσιαλιστικῶν βάσεων στὴν καθυστερημένη αὐτὴ χώρα. «*Ἡ πανευρωπαϊκὴ επανάσταση, ἐπαναλαμβάνει ὁ Λένιν, εἶναι τὸ μόνο πού μπορεῖ νὰ μᾶς σώσει*» (4). «*Ἄν ἀργήσῃ ἡ εὐρωπαϊκὴ επανάσταση, μᾶς περιμένουν οἱ πιὸ φοβερὲς ἡττες*» (5). Ὁ Λένιν δὲν ἀντιμετώπιζε ἀπλῶς καὶ μόνο τὸν κίνδυνο τῆς στρατιωτικῆς κατάρρευσης τῆς επανάστασης: ἡ τελικὴ νίκη τοῦ σοβιετικοῦ καθεστώτος πάνω στοὺς Λευκοὺς καὶ τὰ ἐκστρατευτικὰ σώματα τῆς Entente, ὄχι μόνο δὲν περιόρισε, ἀλλὰ ἀντίθετα μεγάλωσε τὶς ἀνησυχίες τοῦ Λένιν: τὸ ἐρώτημα γιὰ τὸ ἂν ἡ Ρωσία ἦταν σὲ θέση νὰ «*συνεχίσῃ*» τὴ σοσιαλιστικὴ επανάσταση ἔμενε πάντοτε ἀνοιχτό. *Καὶ ἡ πρώτη ἀπάντηση πού τοῦ ἔδινε ὁ Λένιν ἦταν ἀρνητικὴ*. Τὸ ἔργο πού μᾶς ἀνατίθεται, ἔλεγε τὸ 1922, εἶναι νὰ «*θέσουμε τὶς βάσεις τῆς σοσιαλιστικῆς οἰκονομίας. Ἐχει γίνεῖ ἄραγε ἓνα τέτοιο ἔργο; Ὁχι, δὲν ἔχει γίνεῖ. Δὲν ἔχουμε ἀκόμα κανένα σοσιαλιστικὸ θεμέλιο. Κι' ὅσοι νομμουνιστὲς φαντάζονται ὅτι ὑπάρχουν τέτοια θεμέλια, κάνουν ἓνα πολὺ μεγάλο λάθος*» (6). Ὁ ἐξωτερικὸς ἐχθρὸς εἶχε ἠττηθεῖ, ὁ

1) Λένιν: Ὁ ἐξτρεμισμὸς κλπ. (1920). Ἐνθ. ἀν. II, 691.

2) Λένιν: *Γιὰ τὸν Πόλεμο καὶ τὴν Εἰρήνη* (1918). Ἐνθ. ἀν. II, 353. Βλ. καὶ II, 570—1.

3) Αὐτ. II, 348.

4) Αὐτ. II, 350.

5) Αὐτ. II, 356.

6) Λόγος στὸ ΙΑ' Συνέδριο τοῦ μπολσεβικικοῦ κόμματος (27-3-1922) Ἐνθ. ἀν. II, 975.

καπιταλισμός είχε εξαφανιστεί—άλλα ή κοινωνία που έβγαινε μές από τὸ χάος τοῦ ἐμφυλίου πολέμου δὲν εἶχε κανένα σοσιαλιστικὸ θεμέλιο. Θὰ τ' ἀποκτοῦσε ἄραγε ποτέ; Ὁ Λένιν εἶχε πιάσει πιά νὰ πιστεύει στὴν εὐρωπαϊκὴ ἐπανάσταση. Ἡ προσοχὴ του στρεφόταν πρὸς τὴν Ἀσία καὶ τὸν ἐπαναστατικὸ πυρετὸ που ἐκδηλωνόταν στὴν Κίνα καὶ τὴν Ἀσία. Οἱ τελευταῖες σκέψεις εἶναι ἀπὸ μιὰ ἀποψη προφητικές:

«Ἡ ἔκβαση τῆς μάχης θὰ κριθεῖ τελικὰ ἀπὸ τὸ γεγονός διὰ τὴν Ρωσία, οἱ Ἰνδίες, ἡ Κίνα, κλπ., ἀποτελοῦν τὴν τεράστια πλειοψηφία τοῦ πληθυσμοῦ τῆς γῆς. Ἀλλ' ἀκριβῶς αὐτὴ ἡ πλειοψηφία τοῦ πληθυσμοῦ τοῦ κόσμου ἔχει μπεῖ μὲ μιὰ ἀπίστευτη ταχύτητα στὸ ρεῦμα τῆς πάλης γιὰ τὴν ἀπελευθέρωσή της. Ἀπὸ τὴν ἀποψη αὐτῆ, δὲν χωρεῖ ἕχνος ἀμφιβολίας ὡς πρὸς τὴν τελικὴ ἔκβαση τῆς παγκόσμιας πάλης...» (1).

Ὅπως δὴποτε, ὁ μελλοντικὸς θρίαμβος τῆς ἀντι-ιμπεριαλιστικῆς, ἐθνικιστικῆς ἢ «προλεταριακῆς» ἐξέγερσης στὶς Ἰνδίες καὶ τὴν Κίνα δὲν ἔλυνε μὲ κανένα τρόπο τὸ πρόβλημα που ἔθετε ἡ ἀνυπαρξία «σοσιαλιστικῶν θεμελίων» στὴ Ρωσία τοῦ 1921 - 3 : οἱ Ἰνδίες καὶ ἡ Κίνα ἦταν χώρες ἀκόμα πιὸ «καθυστερημένες» ἀπὸ τὴ Ρωσία, καὶ ἡ νίκη μιᾶς ὁποιασδήποτε «σοσιαλιστικῆς» ἐπανάστασης στὶς χώρες αὐτές, ὄχι μόνο δὲν ἐπρόκειτο νὰ διευκολύνει τὸ ἔργο τῶν μπολσεβίκων, ἀλλὰ ἐπρόκειτο νὰ προσκόψει σὲ δυσχέρειες ἀκόμα πιὸ ἀνυπέρβλητες ἀπ' αὐτές που ἀντιμετώπιζε ὁ Λένιν καὶ οἱ σύντροφοί του. Ἄν λοιπὸν ἡ μενσεβικικὴ θέση γιὰ τὴν ἀνωριμότητα τῆς Ρωσίας ἦταν «ἀναμφισβήτητα σωστὴ», τὸ μόνο που μποροῦσε νὰ τῆς προσάψει κανεὶς ἦταν διὰ παραγνώριζε ἕνα πρᾶγμα που ἦταν ὄλη ἡ πραγματικότητα, δηλαδὴ τὸ ὅτι μπολσεβίκοι εἶχαν κατορθώσει νὰ πάρουν καὶ νὰ κρατήσουν τὴν ἐξουσία! Τὸ ζήτημα ἦταν ἂν καὶ κατὰ πόσον αὐτὴ ἡ ἐξουσία μποροῦσε νὰ παραμείνει «ἐργατικὴ» καὶ «προλεταριακὴ». Καὶ στὸ σημεῖο αὐτό, οἱ ἀπόψεις τοῦ Λένιν ἦταν—καὶ δὲν μποροῦσαν παρὰ νὰ εἶναι θολές καὶ ἀβέβαιες. Δὲν εἶναι τυχαῖο διὰ ἀνέφερε τότε τὴν περίφημη φράση τοῦ Ναπολέοντα : «On s'engage et puis... on voit» (2). Ὁ Λένιν δὲν πρόλαβε νὰ «δεῖ» τὸ τελικὸ ἀποτέλεσμα τοῦ «engagement» του. Πέθανε προτοῦ δεῖ τι εἶδος πραγματικότητα ἐπρόκειτο νὰ βγεῖ μές ἀπὸ τοὺς paradis artificiels που ὄνειρευόταν καὶ τίς κενές φράσεις γιὰ τὴν ἐπικείμενη «ἐπιστροφή στὴν πρωτόγονη δημοκρατία». Ὁ μόνος που ἀποδείχθηκε καλὸς προφήτης ἦταν ἡ Rosa Luxemburg, ὅταν, ἤδη ἀπὸ τὸ 1904, προειδοποιοῦσε τοὺς ρώσους ἐπαναστάτες γιὰ τοὺς κινδύνους που κυφοροῦσε ὁ ἀβάσιμος μαξιμαλισμὸς τοῦ σοσιαλιστικοῦ τους προγράμματος : Οἱ ρώσοι ἐπαναστάτες, παρατηροῦσε τότε ἡ Luxemburg, χαρακτηρίζονται ἀπὸ μιὰ ἀμετρη ἐμπιστοσύνη στὸν ἑαυτὸ τους κι' ἀπὸ μιὰ βασικὴ ἄγνοια τῶν ἀντικειμενικῶν προϋποθέσεων τῆς κοινωνικῆς δράσης. Πιστεύοντας διὰ τὴ καλὴ τους θέληση ἀρκεῖ γιὰ νὰ κάνουν θαύματα καὶ νὰ ὑπερπηδήσουν ὅλα τὰ ἀντικειμενικὰ ἐμπόδια, οἱ ρώσοι ἐπαναστάτες κινδυνεύουν ἔτσι νὰ κάνουν τ' ἀντίθετα

1) Λένιν : *Διγότερα, ἀλλὰ καλύτερα* (4-3-1923). Ἐνθ. ἀν. II, 1044.

2) Ὁ Λένιν : *Ἡ ἐπανάστασή μας*. Ἐνθ. ἀν. II, 1025.

ἀκριβῶς ἀπ' αὐτὰ πού θέλουν. «Ὁ ὑποκειμενισμός αὐτός (1) λέει ἡ Luxemburg,

Ἔχει κάνει ἤδη πολλές φάσεις στή ρωσική σοσιαλιστική σκέψη. Εἶναι πραγματικά πολὺ διασκεδαστικό νὰ δεῖ κανεὶς τὶς ἀλλόκοτες ἀκροβασίες, πού τὸ ἀξιώσιμο Ἐγὼ τοῦ ἀνθρώπου ἐξαναγκάζεται νὰ κάνει ἀπὸ τὴν ἱστορία. Ἴσοπεδωμένο καὶ κοινολογιστικὸ ἀπὸ τὴν ῥωσική ἀπολυταρχία, τὸ Ἐγὼ βρῖσκει μιὰ φανταστική ἀποζημίωση μέσα στὸν κόσμο τῆς ἐπανάστατικῆς του ἰδεολογίας, ὅπου ἀνεβαίνει μόνο στὸ θρόνο διακηρύσσοντας τὸν ἑαυτὸ του πανίσχυρο. Ἀλλὰ ἡ «ἀντικειμενική» πραγματικότητα ἀποδεικνύεται ἰσχυρότερη, καὶ τὸ κνοῦτο δὲν ἀργεῖ νὰ θριαμβεύσει γιατί αὐτὸ ἐκπροσωπεῖ τὴν δῆθεν «νόμιμη» ἔκφραση αὐτῆς τῆς φάσης τῆς ἱστορικῆς προόδου...» (2).

Δὲν ξαίρουμε κανένα κείμενο πού νὰ ἐκφράζει, καλύτερα τὸ δράμα τοῦ μπολσεβικισμοῦ στὴν ἐξουσία. Ἀφοῦ πρώτα νανουρίστηκε μὲ τὶς πιὸ παράλογες καὶ ἀπραγματοποίητες ἐλπίδες καὶ ἐξάγγειλε στὸν κόσμο τὴν ἄμεση κατάργηση τοῦ στρατοῦ, τῆς ἀσινομίας τῆς ὑπάλληλις καὶ τὴν ἐπιβολὴ τῆς πιὸ ὄνειρώδους δημοκρατίας, ὁ μπολσεβικισμός ἀναγκάστηκε νὰ θάψει μαζὺ μὲ τὶς αὐταπάτες του καὶ τὶς πιὸ στοιχειώδεις ἐλευθερίες καὶ νὰ μετατρέψει τὸ «κνοῦτο», τὴν τρομοκρατία καὶ τὸν ολοκληρωτικὸ καταναγκασμὸ σὲ μόνες καὶ ἀποκλειστικὲς «νόμιμες» ἐκφράσεις τῆς προόδου.

Τὸ πῶς τὴν ἰταλικὴ «νομιμότητα» διαδέχτηκε τὰ λενινιστικὰ ὄνειρα: αὐτὸ εἶναι τὸ θέμα τοῦ ἐπομένου κεφαλαίου.

(Συνεχίζεται)

1) Ὁ «ὑποκειμενισμός» καὶ ὁ «βολονταρισμός» τῆς σταλινικῆς σκέψης ὑπῆρξαν, ὡς γνωστόν, οἱ κύριοι στόχοι τῆς κριτικῆς τῶν γκομουλκιστῶν διανοουμένων στὴν Πολωνία.

2) Rosa Luxemburg: *Marxisme contre Dictature*, σελ. 33.